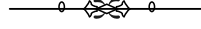

Kişilik Hakkı İhlallerinde Yetkili Mahkemeler

Place of Jurisdiction in Case of Violation of Personal Rights

Ar. Gör. Recep AŞİT*

ÖZET

Kişilik hakkı ihlallerinin sayısındaki artış ve bu ihlallerin gerçekleştirilmesi ile etki ve sonuçlarının farklı ülkelerde meydana gelmesi bu konularda başvurulacak yetkili mahkemelerin tespitinin önemini artırmaktadır. Kişilik hakkı ihlalleri durumunda başvurulacak yetkili mahkemeler konusunda hukukumuzda esas alınması gereken düzenlemeler, Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 25/son ile Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) m. 16'dır. Bu düzenlemeler, aynı zamanda Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) uyarınca Türk Mahkemelerinin milletlerarası yetkisini belirlediğinden özellikle üzerinde durulması gereken düzenlemelerdir.

Anahtar kelimeler: *kişilik hakkı ihlali, yetkili mahkeme, aşkın yetki, haksız fiillerde yetki, tenfiz engeli*

ABSTRACT

The importance of determination of place of jurisdiction in the case of violation of personal rights is getting more important issue because of the increasing number of the violation of personal rights and state difference between the venue of the violation and the place that its effects and results has been occurred. In Turkish Law, Turkish Civil Code (TMK) Art. 25/5 and Turkish Civil Procedure Code (HMK) Art. 16 are the articles that determine the place of jurisdiction in the case of violation of personal rights. These articles determines also international place of jurisdiction according to Code of International Private and Civil Procedural Law (MÖHUK).

* Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku ABD.

Key words: *Violation of Personal Right, Place of Jurisdiction, Excessive Jurisdiction, Place of Jurisdiction in the case of Actions of Tort, Execution Obstacle*

GİRİŞ

Teknolojideki hızlı ilerlemeler, insanların birbirleri ile olan ilişkilerindeki artış, yazılı ve görsel basının gelişmesi ve internet kullanımının çok geniş kitlelere yayılmasıyla beraber kişilik hakkı ihlallerinin sayısı artmakta ve bu ihlallerin gerçekleştirilmesi ile etki ve sonuçları farklı ülkelerde meydana gelebilmektedir. Bu gelişmeler bağlı hukuk düzeninin yalnızca zararın ortaya çıktığı eylemler bakımından değil, aynı zamanda henüz zararın ortaya çıkmadığı eylemler bakımından da koruyucu mekanizmalara sahip olması ve bu mekanizmalara başvuru noktasında düzenlemeler yapması gerektiği açıktır. Bu bakımdan özel bir haksız fiil türü olan kişilik hakkı ihlallerinde yetkili mahkemelerin tespiti önem arz etmektedir.

Kişilik hakkı ihlali özel bir haksız fiil şekli olduğundan, haksız fiillerde yetkiye ilişkin HMK m. 16'daki düzenleme ile TMK m. 25/son'da yer alan düzenleme, kişilik hakkı ihlallerinde yetkili mahkemelerin tespiti noktasında esas alınması gereken düzenlemelerdir. Ayrıca Türk Mahkemelerinin milletlerarası yetkisini düzenleyen MÖHUK m. 40 uyarınca Türk Mahkemelerinin milletlerarası yetkisi, iç hukukun yer itibariyle yetki kurallarına göre belirlenir. Bu noktada haksız fiillerde yetkiye ilişkin iç hukuktaki düzenlemeler aynı zamanda içerisinde yabancılik unsuru barındıran olaylar bakımından da uygulanacağından ayrıca bir öneme sahiptir.

Yapılacak olan incelemede; öncelikle genel olarak yetkili mahkemelerin tespitine değinilecek, daha sonra Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (HUMK) döneminde haksız haksız fiillerde yetki sorunu ele alınacak, ardından Eski Medeni Kanun (EMK) ve TMK'da bu konuya ilişkin mevcut bulunan düzenlemeler ile HMK'daki düzenleme ve bu düzenlemeler arasındaki ilişki değerlendirilecektir.

I. YETKİLİ MAHKEMELERİN TESPİTİ

A. Genel Olarak

Bir davaya, yer itibariyle bakma iktidarına sahip görevli mahkemeye yetkili mahkeme, bu hususu düzenleyen kurallara ise yetki kural-

ları adı verilir. Mahkemelerin yetkisi, mahkemelerin iş sahasının belli bir coğrafi bölge ile sınırlandırılmasını ifade eder¹.

Yetki kavramı, milletlerarası yetki ve iç yetki olmak üzere ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Buna göre; bir davaya hangi devletin mahkemelerinde bakılacağı milletlerarası yetki ile belirlenirken, bir davaya belirli bir devletin ülkesi içinde hangi yerdeki mahkemede bakılacağını iç yetki belirler².

Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini düzenleyen Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'unuzun (MÖHUK) 40. maddesine göre; Türk Mahkemelerinin milletlerarası yetkisini, iç hukukun yer itibarıyla yetki kuralları tayin eder. Bu hüküm uyarınca, içerisinde yabancılik unsuru bulunan bir olay veya ilişki sebebiyle açılan bir davada Türk mahkemelerinin yetkili olup olmadığı, iç hukuk kurallarıyla bir mahkemenin yetkili kılınıp kılınmadığına bağlıdır. İç hukuk kuralları ile yer itibarıyla yetkili bir Türk mahkemesinin varlığı milletlerarası yetkinin de doğumu için gerekli ve yeterlidir³. MÖHUK haksız fiillerle ilgili bir yetki kuralı getirmemiştir. Buna göre haksız fiillerle ilgili bir davada Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi iç hukukumuzda yer alan düzenlemelere göre (HMK, TMK) belirlenecektir. Bu nedenle çalışmamızda iç yetki kuralları ağırlıklı olarak incelenecektir. Zira haksız fiillerde yetkiye ilişkin iç yetki kuralları için

¹ Postacıoğlu, İlhan E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6. Bası, İstanbul 1975, s. 148; Üstündağ, Saim, Medeni Yargılama Hukuku, 7. Baskı, İstanbul 2000, s.194; Alangoya, H.Yavuz/Yıldırım, M. Kamil/ Deren-Yıldırım, Nevhis, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Baskı, İstanbul 2009, s.83; Kuru, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 6100 sayılı HMK'na Göre Yeniden Yazılmış 23. Baskı, Ankara 2012, s. 131; Kuru, Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, İstanbul 2016, s. 103; Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, 14. Bası, Ankara 2013, s. 135; Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayvaz, Sema, Medeni Usul Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2017, s. 205; Tanrıver, Süha, Medeni Usul Hukuku, Cilt I, Ankara 2016, s. 226; Budak, Ali Cem/Karaaslan, Varol, Medeni Usul Hukuku, Ankara 2017, s. 42; Bolayır, Nur, Medeni Usul Hukukunda Yetki Sözleşmeleri, İstanbul 2009, s. 29

² Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 131.

³ Ekşi, Nuray, Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi, 2. Baskı, 2000, s. 81 vd.; Nomer, Ergin, Devletler Hususi Hukuku, Yenilenmiş 18. Baskı, 2010, s. 435 vd..

yapılan açıklamalar aynı zamanda haksız fiillerle ilgili bir davada Türk mahkemelerinin milletlerarası bakımından da geçerli olacaktır.

Yetki kuralları bakımından yapılan bir diğer ayrım; genel yetki kuralı- özel yetki kuralı ayrımıdır. Kural olarak bütün davalar için uygulanan yetki kuralına genel yetki kuralı ve bu mahkemeye de genel yetkili mahkeme denir. Buna karşılık, genel olmayıp, yalnız belirli dava veya dava çeşitleri için kabul edilen istisnai nitelikteki yetki kurallarına özel yetki kuralları ve bu mahkemelere de özel yetkili mahkemeler denir. Dolayısıyla bazı davalar için birden fazla mahkeme yetkili olabilir. Kural olarak, özel yetki genel yetkiyi kaldırmaz, onunla birlikte uygulanır. Bu durumlarda davacı için bir seçimlik hak söz konusu olur. Davacı isterse genel yetkili mahkemede, isterse özel yetkili mahkemede dava açabilir. Ancak kanunla bazı davaların mutlaka belirli bir yer mahkemesinde açılması öngörülmüştür ki, bu hallerde kesin yetki söz konusudur. Bu hallerde genel yetki kaldırılmış olup, dava yalnız bu özel ve kesin yetkili mahkemede açılabilir⁴.

B. Genel Yetki Kuralı

Mahkemelerin yetkisi, diğer kanunlarda yer alan yetkiye ilişkin hükümler saklı kalmak üzere Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na tabidir (HMK m.5). Genel yetkili mahkeme, davalı gerçek veya tüzel kişinin davanın açıldığı tarihteki yerleşim yeri mahkemesidir (HMK m.6/1)⁵.

⁴ Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım, s. 83; Kuru/Arslan/Yılmaz, s. 132; Kuru, Usul, s. 104; Üstündağ, s. 200 vd.; Karşlı, Abdurrahim, Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı, 3. Baskı, İstanbul 2012, s. 263; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s. 211.

⁵ HMK m. 6'ya karşılık gelen HUMK m.9/1 'in genel yetkili mahkeme olduğu konusunda Yargıtay içtihatlarında ve doktrinde herhangi bir duraksama söz konusu olmamıştır. Yalnızca 4. HD'nin 31.10.1996 T., 96/8565 E., 96/10514 K. sayılı kararında "kanunda aksine bir hüküm bulunmadıkça" ifadesinden yola çıkarak farklı bir çözüm kabul edilmiştir. Buna göre "...Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 1711 sayılı Yasa ile değişikliğinden önceki durumu şöyleydi: "Her dava ikame edildiği tarihte müddeaaaleyhin Kanunu Medeni mucibince ikametgah addolunan mahal mahkemesinde bakılır". Maddenin bu biçimiyle ikametgah mahkemesi, genel yetkili mahkemeydi... Nevar ki, 8.6.1973'te yürürlüğe giren 1711 sayılı Yasa ile bu madde değiştirilmiş ve bir eklenti ile şu duruma getirilmiştir: "Her dava, kanunda aksine hüküm bulunmadıkça açıldığı tarihte davalının Türk Kanunu Medenisi gereğince ikametgahı sayılan yer mahkemesinde görülür". Eklenti, "Kanunda aksine hüküm bu-

Yerleşim yeri, 22/11/2001 tarihli ve 4271 sayılı Türk Medeni Kanununun hükümlerine göre belirlenir (HMK m.6/2).

Bir kimsenin yerleşim yeri, sürekli kalmak niyeti ile oturduğu yerdir. Tüzel kişilerin yerleşim yeri, kuruluş belgesinde başka bir hüküm bulunmadıkça işlerinin yönetildiği yerdir (TMK m. 19, 51). HMK m. 6'da açıkça belirtildiği üzere genel yetkili mahkeme davanın açıldığı tarihteki yerleşim yerine göre belirlenir. Dolayısıyla davalının dava açıldıktan sonra yerleşim yerini değiştirmesi, yetkili mahkemeyi etkilemez.

Türkiye'de yerleşim yeri bulunmayanlar hakkında genel yetkili mahkeme, davalının Türkiye'deki mutad meskeninin bulunduğu yer mahkemesidir. Ancak, diğer özel yetki halleri saklı kalmak üzere, malvarlığı haklarına ilişkin dava, uyuşmazlık konusu malvarlığı unsurunun bulunduğu yerde de açılabilir (HMK m. 9). Davalı birden fazla ise dava, bunlardan birinin yerleşim yeri mahkemesinde açılabilir. Ancak, dava sebebine göre kanunda, davalıların tamamı hakkında ortak yetkiyi taşıyan bir mahkeme belirtilmişse⁶, davaya o yer mahkemesinde bakılır (HMK m. 7/1).

lunmadıkça” biçimindeki sözcük dizisidir. Eklentiye ikametgah mahkemesi, genel yetkili mahkeme olmaktan çıkartılmış ve bir kural mahkemesine dönüştürülmüştür. Kuralın istisnaları “kanunda aksine hüküm bulunan” durumlardır. İşte onlardan biri de Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 21. maddesinde yer almıştır. Sözü edilen 21. maddede, haksız bir filden mütevellit dava o filin vuku bulduğu mahal mahkemesinde ikame olunabilir» denilmektedir... (Karar metni ve kararın eleştirisi için bkz. **Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s. 83 vd.; **Alangoya**, H. Yavuz, Bir Karar Dolayısıyla HUMK. M. 9/1'deki Mahkemenin Yetkisi Hakkında, İstanbul Barosu Dergisi, S. 1999/7-8-9, s. 642 vd.) HMK m. 6'da “kanunda aksine hüküm bulunmadıkça” eklentisi yer almamaktadır ve bu hususta kökten bir çözüm getirilmiştir. **Umar**, Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2011, s. 29-30.

⁶ “...Dava, mahkemenin vasıflandırması uyarınca haksız filden kaynaklanan ölümlü nedeniyle ölenin yakınları (ana-babası) tarafından açılan maddi-manevi tazminat istemine ilişkindir. Mahkemece, yazılı gerekçe ile yetkisizlik kararı verilmiş ise de, zararlı sonuca yol açan ölümlü olayının Antalya'da vukubulması nedeniyle, gerek davanın açıldığı tarihteki 1086 sayılı Yasa'nın 21. maddesi (bkz. Kuru, B., HMU, 4.bası, c.1, sh.319) ve gerekse de kararın verildiği tarihte yürürlükte bulunan 6100 sayılı Yasa'nın 16. maddesinin açık hükmü uyarınca, zararlı sonucu doğuran ölümlü olayının meydana geldiği yer mahkemesinin, eş deyişle Antalya mahkemesinin tüm davalılar bakımından ortak yetkili mahkeme olduğunun kabulü gerekmekte, mahkemece yanılgılı değerlendirmeye ve yasaya aykırı gerekçeye dayanılarak yetkisizlik kararı verilmiş olması doğru olmamış, davacılar vekilinin bu yöne ilişkin temyiz itirazının kabulü ile yerel mahkeme kararı-

HMK m. 6'da düzenlenen genel yetki, kural olarak bütün davalar için geçerlidir. Ancak kesin yetki halleri genel yetkiye istisnadır. Kesin yetki hallerinde dava genel yetkili mahkemede açılmaz. Yalnızca kanunda belirtilen kesin yetkili mahkemede açılabilir. Bunun dışında bir dava için özel yetkili mahkeme bulunması genel yetkili mahkemeyi ortadan kaldırmaz. Bu durumlarda davacı bir seçimlik hakka sahiptir, dilerse davasını genel yetkili mahkemede dilerse özel yetkili mahkemede açabilir. Taraflar aralarında yaptıkları yetki sözleşmesi ile yetkili olmayan bir mahkemeye yetkili kılmışlarsa, taraflarca aksi kararlaştırılmadıkça, dava sadece sözleşmeyle belirlenen mahkemede açılabilir, yani genel yetkili mahkemenin yetkisi ortadan kalkar⁷.

C. Özel Yetki Kuralı

Genel olmayıp, yalnız belirli dava veya dava çeşitleri için kabul edilen istisnai nitelikteki yetki kurallarına özel yetki kuralları ve bu mahkemelere de özel yetkili mahkemeler denir. Kanun'da genel yetki kuralı (HMK m.6) dışında, genel yetkiyi ortadan kaldırmayan özel yetkili mahkemeler kabul edilmiştir (örneğin HMK m.8,10,16). Kural olarak, özel yetki genel yetkinin yanında onunla birlikte uygulanır. Bu durumlarda davacı için bir seçimlik hak söz konusu olur. Davacı isterse genel yetkili mahkemede, isterse özel yetkili mahkemede dava açabilir⁸.

Bazı hallerde özel yetki kuralları, genel yetkili mahkemenin yetkisini bertaraf eden, yani kesin yetkili mahkemeler tesis eden nitelikte kurallar da olabilir (örneğin HMK m. 12/1, 15/2). Bu durumlarda dava sadece kanunda öngörülen mahkeme veya mahkemelerde açılabilir, başka bir yerde açılmaz. Kanunun ifadesinde, kanunda belirtilen yer veya yerler dışında başka bir yerde dava açılmayacağı anlaşılan davalarda yetki kuralları kesin yetki kurallarıdır. Kesin yetkili olarak kanunda bir tek mahkeme belirtilmiş olabileceği gibi birden fazla mahkeme de belirtilmiş olabilir. Burada önemli olan kanunda kesin yetkili olarak belirtilen yer veya yerler dışında dava açılmamasıdır⁹.

nın bozulmasına karar vermek gerekmiştir..." 11. HD, 11.7.2012 T., 2012/8559 E., 2012/12239 K. (Kazancı İçtihat-Bilgi Bankası).

⁷ **Kuru/Arslan/Yılmaz**, s. 138-139; **Tanrıver**, s.237, 249; **Aşık**, İbrahim, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yetki Sözleşmeleri, TBBD, S. 97, Y. 2011, s. 41 vd..

⁸ **Kuru**, Usul, s. 104; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 139; **Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s. 94; **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz**, s. 211-212.

⁹ **Karslı**, s. 282; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 143; **Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s. 94,101; **Tanrıver**, s. 237.

II. HAKSIZ FİİLLERDE YETKİ

A. HUMK Döneminde Haksız Fiillerde Yetki Sorunu (HUMK m. 21)

Haksız fiillerden doğan davalarda özel yetkili mahkeme HUMK döneminde, HUMK m. 21’de düzenlenmişti. Düzenlemeye göre: “*haksız bir fiilden mütevellit dava o fiilin vuku bulunduğu mahal mahkemesinde ikame olunabilir*”.

Madde metninde yer alan “fiilin vuku bulunduğu yer” deyiminden ne anlaşılması gerektiği açık değildir. Doktrinde bu deyim, “*haksız fiilin işlendiği veya haksız fiilin tamamlandığı, sonucun meydana geldiği yer*”¹⁰ ya da “*haksız fiil olayının esaslı unsurlarından birinin gerçekleştiği her yer*”¹¹ olarak açıklanmaktadır. Bu nedenle haksız fiil bir gazete veya dergi aracılığıyla işlenmişse gazetenin yayımlandığı ve dağıtılarak satıldığı yerlerdeki mahkemeler, bu haksız fiilden doğan davalar için yetkilidir¹². Aynı şekilde eğer haksız fiil, bir televizyon kanalı aracılığıyla işlenmişse, bu televizyon kanalının ulaştığı her yerde bu hükme dayanılarak dava açılabilir¹³.

Yargıtay “haksız fiilin vuku bulunduğu yer” ifadesini, “zararın tecelli ettiği ve bu suretle haksız fiilin tamam olduğu yer” şeklinde anlamaktadır¹⁴. Başka bir ifadeyle Yargıtay’a göre “haksız fiilin vuku bulunduğu yer”, “haksız fiilin işlendiği veya haksız fiilin tamamlandığı, sonucun meydana geldiği yer” olarak anlaşılmalıdır¹⁵.

¹⁰ **Ansay**, Sabri Hukuk Usulleri, 7. Baskı, Ankara 1960, s. 96; **Kuru**, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. I, 6. Baskı, İstanbul 2001, s. 483; **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 125; **Bilgiç**, Haluk, İnternet Üzerinden İşlenen Yabancı Unsurlu Haksız Fiilden Doğan Davalarda Yetkili Mahkemenin Belirlenmesi (Türk, Amerikan ve Fransız Sistemleri), Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara 2004, s. 225-226.

¹¹ **Bilge**, Necip/Önen, Ergun, Medeni Yargılama Hukuku, 3. Baskı, Ankara 1978, s. 199; Üstündağ, s. 227; **Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s. 101.

¹² **Ansay**, s. 96; **Kuru**, C. I, s. 483.

¹³ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, s. 125.

¹⁴ 3. HD 24.12.1956, 8766/6523 (**Kuru**, C.I, s. 483).

¹⁵ “...HUMK’nun 21. maddesinde, haksız eylem zararından doğan davaların, eylemin vuku bulunduğu yer mahkemesinde de açılabilceği ilkesi benimsenmiştir. Fiilin işlendiği yer deyiminin, fiilin işlendiği veya haksız fiilin tamamlandığı sonucunun meydana geldiği yer olarak kabulü gerekmektedir. Gerçekten de, genellikle bütün yurt çapında adı bilinenler dışında bir kimse, en çok oturduğu yerde tanınır. O kişiye ilişkin yayın organı

Yargıtay HUMK m. 21’de yer alan “haksız fiilin vuku bulunduğu yer” deyimini “fiilin işlendiği veya haksız fiilin tamamlandığı yer” olarak yorumlamak suretiyle hem “eylem yeri” hem de “zarar yerine” eşit derece önem vermiş ve her iki yerde de dava açabilmesini kabul etmiştir¹⁶. Ayrıca Yargıtay zarar yeri olarak, davacının ikametgâhı veya sakin olduğu yeri kabul etmektedir¹⁷.

Kanaatimizce HUMK m. 21’de yer alan “haksız fiilin vuku bulunduğu yer” deyimini hem eylem yeri hem de zararın meydana geldiği yer şeklinde yorumlanmalıdır. Zira sadece eylem yeri mahkemesini veya sadece zararın meydana geldiği yer mahkemesini yetkili kılmak, kişilere etkin hukuki koruma sağlamaya yetmeyecektir. Aksi durumun kabulü halinde örneğin, Almanya’da basılan ve Türkiye’de de satılan bir gazete ile Türkiye’de ikamet eden birinin kişilik hakkı ihlal edildiğinde, sadece eylem yeri mahkemesinin yetkili kılındığı olasılıkta, kişilik hakkı ihlal edilen kişi açısından Türkiye’de yetkili bir mahkeme olmayacaktır. Yine Türkiye’de basılan ve Almanya’da da satılan bir dergi ile Almanya’da bulunan iş çevresi sebebiyle kişilik hakkı ihlale uğrayan kişi, sadece zararın meydana geldiği yer mahkemesinin yetkili kılınması ihtimalinde Türkiye’de dava açmak için yetkili bir mahkeme bulamayacaktır.

B. HUMK m. 21’in Kesin Yetki Kuralı Olup Olmadığı Sorunu

HUMK m. 21’de düzenlenen haksız fiilin işlendiği yer mahkemesinin yetkisi, kamu düzenine ilişkin olmadığı gibi, kesin bir yetki

nerede basılırsa basılısın, yayının konusu olay nerede geçerse geçsin, bu yayının sonunda daha çok onu bilenlerin ve tanıyanların çoğunlukla bulunduğu yer çevresinde kötü tanınması sonucunu doğurabilirler. Kişinin bu yolla halele uğrayan kişilik hakları da yayın sonucunda onun bulunduğu yerde zararı meydana getirmiş olur...” (4. HD 21.9.1979, 8610/10172 (Kuru, C. I, s. 483); “... Davaya konu olan eylem, yayın yolu ile kişilik haklarının saldırıya uğradığı nedenine dayanmaktadır. Dava, bir dergideki yazı nedeniyle açılmıştır. Bu derginin davacının oturduğu yerde dağıtılmadığı ve okunulmadığı savunulduğuna göre, davacının oturduğu yerde zarara uğradığı ve böylece haksız eylemin orada gerçekleştiği kabul edilmelidir...” (4. HD 9.11.1999, 10296/10912, YKD 200/3, s.363).

¹⁶ Bkz. II/A bölümündeki kararlar.

¹⁷ Özel, Sibel, Uluslararası Alanda Medya ve İnternette Kişilik Hakkının Korunması, Kişilik Hakkının Korunması, 2004, s. 139.

kuralı da değildir. Bu nedenle kişilik hakkının ihlali sebebiyle açılacak davalarda, HUMK m. 21 gereği haksız fiilin işlendiği veya haksız fiilin tamamlandığı, sonucun meydana geldiği yer mahkemesi yetkili olduğu gibi bunun yanında (buna ek olarak) HUMK m. 9 (HMK m.6)'da düzenlenen ve genel yetkili mahkeme olan, davanın açıldığı tarihteki davalının yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir¹⁸.

Yargıtay'da HUMK döneminde verdiği kararlarda HUMK m. 21'in kesin yetki kuralı olmadığını hükme bağlamıştır¹⁹.

¹⁸ **Kuru**, C. I, s. 486; **Alangoya/Yıldırım/Deren-Yıldırım**, s. 99; **Helvacı**, Serap, Tazminat Davalarında Yetkili Mahkeme, Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı, Cilt:2, 2001, s. 909; **Özel**, Sibel, Basın Yoluyla Kişilik Hakkı İhlali Davalarında Yetkili Mahkemenin Tesisinde Ele Alınan Haksız Fiilin İka Yeri Kuralına Avrupa Adalet Divanı Tarafından Getirilen Yorum: Fiona Shevill and Others v. Press Alliance SA Davası, Prof. Dr. Ergun Önen'e Armağan, 2003, s.277.

¹⁹ "...Öte yandan, Usulün 21. maddesi hükmünce, haksız eylemden doğan tazminat davaları haksız eylemin işlendiği yer mahkemesinde de görülebilir. Ancak, anılan madde de öngörülen yetki kuralı, kamu düzenine ilişkin olmadığı gibi, kesin bir yetki kuralı da değildir. Hal böyle olunca haksız eylemden kaynaklanan bu davanın davalının ikametgâhi mahkemesinde dahi görülmesine yasal bir engel yoktur..." HGK 28.12.1983 T., 1981/3-644 E., 1983/1408 K. (Kazancı İçtihat-Bilgi Bankası); "...Davacı, Çaycuma İlçesinde satın aldığı ve Tuzla'da yediği, davalı şirket tarafından üretilen çikolatanın içinden cam kırıkları çıktığını, bu nedenle yaralandığını belirterek oturduğu Kartal İlçesinde tazminat davası açmıştır. Davalı, süresinde ve usulüne uygun biçimde yetki itirazında bulunarak kendi ikametgahının bulunduğu "Karaman" mahkemelerinin yetkili olduğunu ileri sürmüştür. Mahkemece yetki itirazı kabul olunarak, yargılama sırasında "Tuzla Mahkemelerinin yetkili olduğunu" bildiren davacının istemi gibi Tuzla Asliye Hukuk Mahkemesinin yetkili olduğuna karar verilmiş, kararı davalı vekili temyiz etmiştir. HUMY'nun 9. maddesi uyarınca her dava; "yasada açık hüküm bulunmadıkça açıldığı tarihte davalının TMK. gereğince ikametgâhi sayılan yer mahkemesinde" görülecektir. Davanın haksız eylemden kaynaklanması halinde ise, HMUK.nun 21. maddesi uyarınca haksız eylemin meydana geldiği yer mahkemesinde de dava açılabilir. Somut olayda davacı, dava açarken tercih hakkını kullanmış ve yetkisiz mahkemede dava açmıştır. Böylece tercih hakkı davalıya geçmiştir. Davalı da yetki itirazında bulunurken tercihinin "Karaman" mahkemeleri yönünde kullanmıştır. Böylece; yetkili mahkemeyi belirleme konusundaki seçme hakkı davalıya geçtiği gözetilmeden, daha önce bu hakkını kullanan davacının bildirimine uyularak yazılı şekilde karar verilmesi bozmayı gerektirmiştir..." 4. HD 1.3.2001 T., 2001/1333 E., 2001/2207 K. (Kazancı İçtihat-Bilgi Bankası); "...Davacı, evlilik dışı birlikte yaşadığı davalının kendisine hakaret ederek kişilik haklarına saldırıda bulunduğunu, ev ve ziynet eşyalarını da alarak götürdüğünü iddia ederek maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Her dava, yasada ak-

III. Kişilik Hakkı İhlalinde Yetkili Mahkemeye İlişkin Medeni Kanun'da Yer Alan Düzenleme

A. Eski Medeni Kanun Madde 24/a Fıkra IV,V' e Göre Yetkili Mahkeme

743 sayılı Medeni Kanun'a (EMK) 3444 sayılı kanunla ilave edilen EMK 24/a maddesinin IV. fıkrasına göre: “*davacı şahsiyet haklarının himayesi için kendi ikametgâhı veya davalının ikametgâhı mahkemesinde de dava açabilir*”.

Doktrinde yer alan baskın görüşe göre, EMK 24/a maddesinin IV. fıkrası sadece kişilik haklarına hukuka aykırı tecavüzün söz konusu olduğu durumlarda açılacak olan tecavüzün önlenmesi, tecavüzün durdurulması ve tecavüzün hukuka aykırılığının tespiti davaları açısından uygulanabilir. Başka bir deyişle, yalnızca kişilik haklarına hukuka aykırı saldırı nedeniyle açılacak tecavüzün önlenmesi, tecavüzün durdurulması veya tecavüzün hukuka aykırılığının tespiti davasını bakımından EMK 24/a maddesinin IV. fıkrası uygulanabilir ve davacı bu fıkra gereğince, dilerse davayı davalının ikametgah mahkemesinde dilerse kendi ikametgah mahkemesinde açabilir²⁰. EMK 24/a maddesinin IV. fıkrası tazminat davaları açısından yetkili mahkemeyi düzenlememektedir²¹.

Bizim de katıldığımız doktrindeki ağırlıklı görüşe, EMK 24/a maddesinin IV. fıkrası ile getirilen yetki kuralı bir kesin yetki değildir. Zira fıkra metninde yer alan “*mahkemesinde de*” ifadesi HUMK da yer

sine hüküm bulunmadıkça davalının yerleşim yeri mahkemesinde açılır. Haksız eyleme dayalı tazminat davaları haksız eylemin gerçekleştiği yer mahkemesinde de açılabilir. Böyle durumlarda, davacının yetki hususunda seçimlik hakkı bulunmaktadır. Dosya kapsamından, seçimlik hakkın doğru yönde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu durumda yetki itirazının reddi gerekir...”4. HD 26.6.2010 T., 2010/6681 E., 2010/7497 K. (Kazancı İçtihat-Bilgi Bankası).

²⁰ **Helvacı**, Yetkili Mahkeme, s. 910, 912; **Oğuzman**, Kemal/**Seliçi**, Özer/**Oktay**, Saibe, Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), 6. Baskı, 1999, s. 156,157; **Oğuzman**, Kemal, İsviçre ve Türkiye’de Medeni Kanun ve Borçlar Kanununda Şahsiyetin Hukuka Aykırı Tecavüze Karşı Korunması ve Özellikle Manevi Tazminat Davası Bakımından Yapılan Değişiklikler, Prof. Dr. Haluk Tandoğan’ın Hatırası-na Armağan, 1990, s. 31; **Helvacı**, Serap, Kişilik Hakkına Hukuka Aykırı Saldırı Halinde Açılacak Davalarda Yetkili Mahkeme, Doç. Dr. Mehmet Somer’e Armağan, 2006, s. 655.

²¹ **Helvacı**, Yetkili Mahkeme, s. 910.

alan yetki kurallarını dışlayıcı bir ifade değildir. Aynı zamanda kanun koyucunun amacı HUMK'daki yetki kurallarını bertaraf etmek değil aksine HUMK'daki yetki kurallarını muhafaza etmek ve davacıya daha fazla seçim hakkı tanımaktır. Dolayısıyla davacı davayı, dilerse HUMK da dilerse de EMK 24/a maddesinin IV. fıkrasında düzenlenmiş olan mahkemelerden birinde açabilir²².

Doktrinde yer alan diğer görüşe göre, EMK 24/a maddesinin IV. fıkrası ile kesin yetki kuralı getirilmiştir. Bu kural genel yetki kuralı olan HUMK m. 9'u ve haksız fiillerde yetkili mahkemeyi düzenleyen HUMK m. 21'i kişilik hakkının korunması için açılacak olan tecavüzün önlenmesi, tecavüzün durdurulması ve tecavüzün hukuka aykırılığının tespiti davalarında bertaraf etmiş, işlemez hale getirmiştir²³.

EMK 24/a maddesinin V. fıkrasına göre: “*davacı aynı zamanda maddî ve manevî tazminat ile vekaletsiz iş görme hükümleri uyarınca tecavüzden elde edilen kazancın kendisine verilmesini birlikte talep etmiş ise, bu davaları da kendi ikametgâhı mahkemesinde de açabilir*”.

EMK, kişilik hakkının hukuka aykırı olarak tecavüze uğramasından kaynaklanan tazminat davalarında yetkili mahkemeyi 24/a maddesinin V. fıkrasında düzenlemektedir. Bizim de katıldığımız ağırlıklı görüşe göre, 24/a maddesinin V. fıkrası, tazminat davalarının EMK 24/a maddesinin I. fıkrasında yer alan davalarla birlikte açılması durumunda uygulama alanı bulabilir. Buna göre davacı maddî tazminat, manevî tazminat ve vekâletsiz iş görme hükümleri uyarınca kazancın geri verilmesi davasını EMK m. 24/a –I’deki davalarla birlikte açtığı takdirde kendi ikametgâh mahkemesi yetkili olur²⁴. Dolayısıyla tek başına açır-

²² Oğuzman/Seliçi/Oktay, s. 157; Oğuzman, s. 32; Dural, Mustafa/Öğüz, Tufan, Kişiler Hukuku, 2001, s. 164; Tekinay, Selahattin Sulhi, Kişilik Haklarına İlişkin Yasal Değişiklikler Hakkında Eleştiriler, Prof. Dr. Haluk Tandoğan’ın Hatırasına Armağan, 1990, s. 63-64; Özel, Haksız Fiilin İka Yeri, s. 278.

²³ Helvacı, Kişilik Haklarına Saldırıda Yetki, s. 655; Helvacı, Yetkili Mahkeme, s. 912.

²⁴ Dural/Öğüz, bu durumu sadece durdurma davası ile birlikte maddi ve manevi tazminat davası ile kazancın iadesi için öngörmektedir (Bkz. Dural/Öğüz, s. 164); Helvacı, Yetkili Mahkeme, s. 914; Özel, Kişilik Hakkının Korunması, s. 140; Oğuzman/Seliçi/Oktay, s. 157; Oğuzman, s. 32. Bununla birlikte Oğuzman/Seliçi/Oktay, sona eren tecavüzün devam eden etkisinin bertarafı için hukuka aykırılığın tespiti ve kararın yayınlanması ile birlikte manevi tazminat istenmesi

lan bir tazminat davasında EMK 24/a maddesinin V. Fikrasına dayanılmaz. Kişilik hakkına hukuka aykırı olarak yapılan tecavüz sonucu zarar gören kimse manevi tazminat davasını ya davalının ikametgâhı mahkemesinde (HUMK m.9/1) ya da haksız fiilin işlendiği yer (HUMK m. 21) mahkemesinde açabilecektir²⁵.

Yargıtay'a göre EMK 24/a maddesinin IV. fıkrasında yer alan düzenleme emredici nitelikte değildir. Ayrıca Yargıtay EMK 24/a maddesinin IV. fıkrasında yer alan yetkiye ilişkin düzenlemeyi, sadece kişilik haklarına hukuka aykırı tecavüzün söz konusu olduğu durumlarda açılacak olan tecavüzün önlenmesi, tecavüzün durdurulması ve tecavüzün hukuka aykırılığının tespiti davaları açısından uygulanabilir olarak görmemektedir. Yargıtay'a göre, koruyucu davalarla birlikte açılmayan manevi tazminat davaları bakımından da davacının kendi ikametgâh mahkemesi yetkilidir, EMK 24/a maddesinin IV. fıkrası tek başına açılacak manevi tazminat davaları bakımından bir alternatif yetki tesis etmiştir²⁶.

halinde de davacının ikametgâh mahkemesinde dava açabileceğini öngörmektedir (Oğuzman/Seliçi/Oktay, s. 157).

²⁵ **Helvacı**, Yetkili Mahkeme, s. 914.

²⁶ "...Dava, sözlü hakaret nedeniyle kişilik haklarına yapılan saldırıdan kaynaklanan manevi tazminat istemine ilişkindir. Davalı süresi içerisinde oturduğu ve olayın gerçekleştiği yerin Sarıyer olduğunu belirterek yetki itirazında bulunmuş ve mahkemece dava yetki yönünden reddedilmiştir. Yukarıda da açıklandığı üzere dava, yüze karşı hakaret eylemi ile kişilik haklarına yapılan saldırıdan kaynaklanmaktadır. Davalının oturduğu yer ile olayın gerçekleştiği yerin Sarıyer ilçe sınırları içerisinde kaldığı ve davacının ise davanın açıldığı Ankara il sınırları içerisinde oturduğu konusunda uyuşmazlık bulunmaktadır. Uyuşmazlık mevcut yasal düzenleme itibarıyla, yetkili mahkemenin belirlenmesi noktasında toplanmaktadır. Genel Kural HUMK'nun 9. maddesinde ifade edildiği üzere davanın davalının oturduğu yer mahkemesinde açılacağıdır. Ancak, aynı yasanın 21. maddesi bu genel düzenlemeye yeni bir seçenek getirmek suretiyle haksız eylemden kaynaklanan davaların eylemin meydana geldiği yer mahkemesinde açılabilceğini öngörmüştür. Daha sonra ve Medeni Kanun'un 3444 sayılı yasa ile değişik 24/a maddesinin 4. bendinde ifade edildiği üzere, kişilik hakları saldırıya uğrayan kimsenin kendi oturduğu yerde de dava açabileceği hükme bağlanmıştır. Böylece anılan madde ile HUMK'nun 9. maddesindeki genel kurala ve yine haksız eylemlerden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözüm yeri ile ilgili bulunan ve yedek kural niteliğindeki aynı yasanın 21. maddesine bir ayrıcalık getirilmiş bulunmaktadır. Medeni Kanununun 3444 sayılı kanun ile değişik 24/a maddesinin 4. bendi ile getirilen bu yetki kuralı kişilik haklarına yapılan her türlü saldırı halinde uygulanması gereken genel bir hukuk normudur. Bu

yetki kuralı sadece yayın yolu ile kişilik haklarına yapılan saldırıda değil başkaca ve herhangi bir durumda ve davaya konu edilen olay nedeni ile de uygulanabilir niteliktedir. Kaldı ki yayın yolu ile kişilik haklarına yapılan saldırıların sonucu davacının ikametgâh yerinde de doğmuş olacağı için bu özel yetki kuralı olmasa bile davacının oturduğu yer mahkemesi HUMK'nun 21. maddesine göre zaten yetkili olacağından ayrı bir düzenleme gerekmemekte idi. Bu nedenlerle Medeni Kanun'un 24/a maddesinin 4. bendinin kişilik haklarına yapılan saldırılarda uygulanması gereken genel bir kural olduğu kabul edilmelidir. Şu durumda kişilik haklarının saldırıya uğraması durumunda zarar gören davayı kendisinin veya davalının oturduğu yer mahkemesinde veya haksız eylemin meydana geldiği yer mahkemesinde açabilir. Bu seçeneklerden herhangi birini kullanmak bu tür davalarda davacıya tanınmış bir haktır. Somut olayda davacı bu seçimlik hakkını oturduğu yer mahkemesinde kullanmıştır. Bu hakkını kullanmanın yasal dayanağı yukarıda belirtilmiştir. Bu bakımdan işin esasının incelenerek karar verilmek gerekirken yasa hükümlerine aykırı olarak yetkisizlik kararı verilmesi bozmayı gerektirmiştir...” 4. HD 17.1.2000 T., 1999/11171 E., 2000/78 K. (Kazancı İçtihat-Bilgi Bankası); “...Davacı, davalılardan A.... Ajansı kaynak gösterilerek diğer davalı S.... Gazetesinde “Musluklardan Yılan Çıktı” başlığı altında yayımlanan haber nedeniyle İl’de panik yaratıldığını, su dağıtımını durdurup depoları boşalttıklarını, yapılan inceleme sonunda haberde belirtilen durumun olmadığını anlaşıldığını ileri sürerek uğradıkları maddi ve manevi zararın giderilmesini istemiş; yerel mahkemece, S.... Gazetesi aleyhine açılan davanın husumet yönünden A.... Ajansı aleyhine açılan davanın ise yetki yönünden reddine karar verilmiş; hükmü davacı temyiz etmiştir... Davacının davalılardan A.... Ajansına ilişkin temyiz itirazlarına gelince; davaya konu haksız eylem davacının ikametgahının bulunduğu yerde işlenmiştir. Davacı, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 21. maddesinde ifade edildiği üzere haksız eylemin meydana geldiği yerde dava açabileceği gibi Medeni Kanunun 24/a-4 maddesi gereğince kendi ikametgahında da dava açabilir. Mahkemenin açıklanan bu yasal düzenlemeyi gözeterek işin esasını incelemek ve varılacak sonuca göre bir karar vermesi gerekirken yazılı olduğu şekilde yetki yönünden davanın reddedilmiş olması usul ve yasaya aykırı olup bozmayı gerektirmiştir...” 4. HD 28.1.1999 T., 1998/8346 E., 1999/326 K. (Kazancı İçtihat-Bilgi Bankası); “...Dava yayın yoluyla kişilik haklarının saldırıya uğradığı nedenine dayalı manevi tazminat istemine ilişkindir. Davalı, süresi içinde oturduğu yerin Nevşehir olduğunu belirterek yetki itirazında bulunmuştur. Mahkemece dava yetki yönünden reddedilmiştir. Yukarıda da açıklandığı üzere dava, yayın yoluyla kişilik haklarına saldırıdan kaynaklanmaktadır. Davacı, davayı açtığı ilçe sınırları içinde oturmaktadır. Davaya konu edilen yayının bölgesel bir televizyon kanalından yapıldığı kabul edilmiş olsa dahi, Medeni Kanunun’un 3444 sayılı Yasa ile değişik 24/a maddesinin 4. bendinde ifade edildiği üzere, kişilik hakları saldırıya uğrayan kimsenin kendi oturduğu yerde de dava açabileceği hükmüne bağlanmıştır. Böylece anılan madde ile HUMK.nun 9. maddesindeki genel kurala ve yine haksız eylemlerden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözüm yeri ile ilgili bulunan ve yedek kural niteliğindeki aynı yasanın 21. maddesine bir ayrıcalık getirilmiş bulunmaktadır. Şu durumda, kişilik haklarının saldırıya uğraması durumunda

B. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu Madde 25/son'a Göre Yetkili Mahkeme

1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun (TMK) 25. maddesinin son fıkrasına göre: “*davacı kişilik haklarının korunması için kendi yerleşim yeri veya davalının yerleşim yeri mahkemesinde dava açabilir*”. EMK'dan farklı olarak TMK da tek bir fıkrada yetkili mahkeme düzenlenmiştir.

TMK m. 25/son ile EMK'dan farklı bir düzenleme yapılmıştır. Şöyle ki, TMK m. 25/son bağımsız bir yetki kuralı olarak davacının ikametgâh mahkemesini maddi ve manevi tazminat ile kazancın iadesi talepleri için de kabul etmiştir. Buna göre bu davaların davacının ikametgâh mahkemesinde açılabilmesi için koruyucu davalar ile birlikte açılma zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır. Dolayısıyla TMK m. 25'te sayılan tüm davalar tek tek de açılacak olsa davacının yerleşim yeri mahkemesi artık bu davalar bakımından yetkili mahkemedir²⁷. Bu şekilde esasen kanun koyucu Yargıtay uygulamasında zaten benimsenen²⁸ esaslı hukuki kural haline getirmiştir.

Doktrinde yer alan ve bizim de katıldığımız görüşe göre, EMK m. 24/a kişilik hakkı ihlallerinde bir kesin yetki kuralı getirmediği²⁹ gibi TMK m. 25/son da bir kesin yetki kuralı getirmemektedir. Buna göre davacı dilerse HUMK m. 9'a göre davalının yerleşim yeri mahkemesinde, dilerse HUMK m. 21'e göre haksız fiilin vuku bulduğu yer olarak kabul edilen eylem veya zarar yeri mahkemelerinde veya TMK m. 25/

zarar gören, davayı kendisinin veya davalının oturduğu yer mahkemesinde veya haksız eylemin meydana geldiği yer mahkemesinde açabilir. Bu seçeneklerden herhangi birini kullanmak, bu tür davalarda, davacıya tanınmış bir haktır. Somut olayda davacı, bu seçilmiş hakkını oturduğu yer mahkemesinde kullanmıştır. Bu hakkını kullanmanın yasal dayanağı da yukarıda belirtilmiştir. Bu bakımdan işin esasının incelenerek karar vermek gerekirken yasa hükümlerine aykırı olarak yetkisizlik kararı verilmesi bozmayı gerektirmiştir...”4. HD 3.11.1999 T., 1999/7133 E., 1999/9341 K. (Kazancı İçtihat-Bilgi Bankası).

²⁷ Helvacı, Kişilik Haklarına Saldırıda Yetki, s. 657; Özel, Kişilik Hakkının Korunması, s. 140.

²⁸ Bkz. yuk. Ⅲ/A.

²⁹ Bkz. yuk. Ⅲ/A.

son'a göre kendi ikametgâh mahkemesinde açabilir³⁰. Ayrıca doktrinde bu hükmün (TMK m. 25/son) amacının HUMK m. 21 ile yetkili kılınan haksız fiilin işlendiği yer mahkemesinin yetkisini kaldırmaktan ziyade, davacıya kendi yerleşim yerinde de dava açmak hakkı vererek ona kolaylık sağlamak olduğunu, bu nedenle “*davacı kişilik haklarının korunması için kendi yerleşim yeri mahkemesinde de dava açabilir*” şeklinde düzenlenmesinin daha uygun olacağını savunan bir görüş de mevcuttur³¹.

Doktrinde yer alan bir diğer görüşe göre, TMK m. 25/son'da yer alan emredici ifade ve kanun koyucunun eski düzenlemedeki “*de*” ekini çıkararak ortaya koyduğu irade dikkate alındığında TMK m. 25/son ile getirilen düzenlemenin bir kesin yetki kuralı olduğu ortaya çıkmaktadır. TMK m. 25/son ile kişilik hakkının hukuka aykırı olarak saldırıya uğraması halinde açılacak davalar bakımından bir kesin yetki kuralı getirilmiş ve bu hususta HUMK da yer alan yetki hükümleri bertaraf edilmiştir. Dolayısıyla kişilik hakkına hukuka aykırı saldırı halinde açılacak davalar bakımından sadece davalı veya davacının yerleşim yeri mahkemesi yetkili kılınmıştır³².

Yargıtay'a göre ise, TMK m. 25/son ile getirilen yetki kuralı bir kesin yetki değildir. Kişilik hakkı saldırıya uğrayan kimse kendi yerleşim yerinde, davalının yerleşim yerinde veya haksız eylemin meydana geldiği yerde dava açabilir. Yetkili mahkeme açısından belirtilen seçeneklerden birini kullanmak davacıya tanınmış bir haktır³³.

³⁰ Özel, Kişilik Hakkının Korunması, s. 141; Dural/Öğüz, s. 152; Oğuzman/Seliçi/Oktay, s. 163; Karslı, s. 271; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 141.

³¹ Konuralp, Haluk/Tercan, Erdal, Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri ile Kişiler Hukuku Hükümlerinin Medeni Usul ve İcra İflas Açısından Değerlendirilmesi, Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı-1, Eskişehir 9-10 Kasım 2002, Yeni Türk Medeni Kanunu'nun Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, Eskişehir 2003, s. 7.

³² Helvacı, Serap, Gerçek Kişiler, 2. Baskı, 2006, s. 132; Helvacı, Kişilik Haklarına Saldırıda Yetki, s. 657-659.

³³ “...Dava, basın yoluyla kişilik haklarının saldırıya uğramasından doğan manevi tazminat istemine ilişkindir. Davalı, süresi içinde verdiği cevap dilekçesi ile, yetki itirazında bulunmuş, mahkemece dava yetki yönünden reddedilmiştir. Dava konusu yayının yapıldığı “Ç B. Gazetesi” Burdur İl Merkezinde yayınlanmakta olup davalıların ikametgâh adresleri de Burdur İlimdedir. Davacı ise, Ankara ilinde ikamet etmektedir. Davacı, davayı açtığı il sınırları içinde oturmaktadır. Dava konusu edilen yayının bölgesel olup

Ankara iline ulaşmadığı kabul edilmiş olsa dahi, Medeni Kanun'un 3444 Sayılı Yasa ile değişik 24/a-IV. (22.11.2001 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Medeni Kanun'un 25/ son) maddesinde ifade edildiği üzere, kişilik hakları saldırıya uğrayan kimsenin kendi oturduğu yerde de dava açabileceği hükme bağlanmıştır. Böylece anılan madde ile HUMK'nun 9. maddesindeki genel kurala ve yine haksız eylemlerden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözüm yeri ile ilgili bulunan aynı yasanın 21. maddesine bir ayrıcalık getirilmiş bulunmaktadır. Şu durumda, dava konusu olayda, kişilik haklarının saldırıya uğradığı iddia edildiğinden zarar gören, davayı kendisinin veya davalının oturduğu yer mahkemesinde veya haksız eylemin meydana geldiği yer mahkemesinde açabilir. Bu seçeneklerden herhangi birini kullanmak, bu tür davalarda, davacıya tanınmış bir haktır. Somut olayda davacı, bu seçimlik hakkını oturduğu yer mahkemesinde kullanmıştır. Bu hakkını kullanmanın yasal dayanağı da yukarıda belirtilmiştir. Bu bakımdan işin esası incelenerek karar vermek gerekirken, yasa hükümlerine aykırı olarak yetkisizlik kararı verilmesi bozmayı gerektirmiştir..."4. HD 29.3.2007 T., 2007/3113 E., 2007/4145 K. (Kazancı İçtihat-Bilgi Bankası); "...743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 24/a maddesinde gösterilen, kişiliğin korunmasına ilişkin önleme, durdurma ve tespit davası ile, bu davalarla birlikte düzeltmenin ve kararın üçüncü kişilere bildiri ve yayımlanması istekleri ve yine bu nedenle açılacak maddi, manevi tazminat davaları ile saldırı dolayısıyla elde edilmiş olan kazancın geri verilmesi davası, anılan maddeyi karşıladığı açıkça gerekçede vurgulanan 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 25. maddesinde aynen muhafaza edilmiş; yeni 25. maddenin son fıkrasında, eski 24/a maddesinin 4. fıkrası ile paralel bir düzenlemeye gidilerek, sayılan tüm bu dava türlerini kapsar şekilde davacının kendi yerleşim yeri veya davalının yerleşim yeri mahkemesinde dava açabileceği öngörülmüştü... Kısaca, 743 sayılı Türk Kanunu Medenisinin 24/a maddesindeki kişilik hakları saldırıya uğrayan kimsenin kendi oturduğu yerde de manevi tazminat davası açabileceğine ilişkin düzenleme içeriğinin, dava tarihinden önce yürürlüğe giren ve 743 sayılı Türk Kanunu Medenisini yürürlükten kaldıran 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 25. maddesinde de aynen korunduğu açıktır...Sonuç olarak; haksız eylem niteliğindeki kişilik haklarına saldırıdan kaynaklanan manevi tazminat davasının, genel yetkili mahkemeyi düzenleyen Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 9/1. maddesi uyarınca davalının ikametgahı mahkemesinde açılacağı gibi, aynı Kanunun 21. maddesi uyarınca haksız fiilin işlendiği yer mahkemesinde de açılacağı; kişilik hakkı ihlaliyle ilgili özel yetki kuralı getiren 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 25/son maddesine göre davacının, kendi yerleşim yeri mahkemesinde de dava açabileceği, bu bağlamda kişilik hakları saldırıya uğrayan kimseye, yetki konusunda geniş bir seçimlik hakkının tanındığı her türlü duraksamadan uzaktır...Somut olaya gelince; kişilik haklarına saldırı iddiasıyla manevi tazminat talebinde bulunan davacı, dilerse davalının ikametgahı mahkemesinde, dilerse haksız eylemin işlendiği yer mahkemesinde dava açabileceği gibi, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 25/son maddesi gereğince kendi yerleşim yeri mahkemesinde de dava açabilir..." HGK 13.2.2008 T., 2008/4-127 E., 2008/130 K. (Kazancı İçtihat-Bilgi Bankası).

IV.HMK Döneminde Haksız Fiillerde Yetki Sorunu (HMK m. 16)

A. Genel Olarak

“Haksız fiilden doğan davalarda yetki” başlıklı HMK m. 16’ya göre; haksız fiilden doğan davalarda, haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer ya da zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkilidir.

HMK m. 16’da yapılan düzenleme ile HUMK m. 21’de yer alan haksız fiilden doğan davalarda, haksız fiilin işlendiği yer mahkemesinin yetkisi, kapsamı biraz daha genişletilerek, yeniden düzenlenmiştir. Öncelikle, haksız fiilden doğan dava, haksız fiilin işlendiği yerde³⁴ açılabilir. Uygulama ve doktrinde oluşan görüşler dikkate alınarak ayrıca, haksız fiilin işlendiği yer ile, zarar farklı bir yerde gerçekleşmişse, zararın gerçekleştiği yerde de dava açılacağı, hükümde belirtilmiştir. Özellikle, yabancı hukuk sistemlerindeki gelişmelere paralel olarak, muhtemel zarar yeri mahkemesi de yetkili kılınmış, henüz bir zarar meydana gelmeden “zararı önleme amacı” ile açılacak davalar için yetkili mahkeme açıkça gösterilmiştir. Haksız fiilin işlendiği yerin Türkiye dışında olduğu hallerde, bu yetki kuralı özellikle önem arz edecektir³⁵.

HMK m. 16 ile haksız fiilden doğan davalarda haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yer mahkemelerinin yetkili kılınması etkin hukuki koruma ve hak arama

³⁴ **Tanriver**’e göre, HMK m. 16’da yer alan haksız fiilin işlendiği yer tabiri, haksız fiil kavramının bir üst kavram olması sebebiyle, onun bir unsuru konumunda bulunan davranışa vurgu yapmak suretiyle “hukuka aykırı davranışın işlendiği yer” şeklinde bir düzeltim tabi tutulması amaca daha uygun bir durum olur. Bu kuralın uygulanması bağlamında da haksız fiilin işlendiği yer tabiri, haksız fiilin kurucu öğelerden biri olan “hukuka aykırı fiilin işlendiği yer” şeklinde anlaşılacak zorundadır. Zira aksine bir anlayışın kabulü haksız fiilin işlendiği yer, hukuka aykırı fiilin işlendiği yer midir; yoksa, zararın meydana geldiği yer midir şeklinde, uygulama bağlamında ortaya çıkacak tereddütlerin, yeniden yaşanmasına sebebiyet verebilir. (**Tanriver**, s. 236).

³⁵ Bkz. HMK 16. madde gerekçesi. (**Yıldırım**, M. Kamil/**Demirhan**, Gülcan/Özkaya-Ferendeci, Özden/**Tunç-Yücel**, Müjgan/**Kale**, Serdar/**Gören-Ülkü**, Nazlı, Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 2013e göre, HMK m. 16’ meydana geldiği yer midir şeklinde, uygulama bağlamında ortaya çıkacak tereddütlerin, yeniden yaşanmasına, s. 23.

özgürlüğü bakımından yerinde düzenlemelerdir. Örneğin bir fabrikadan zararlı atıkların doğrudan havaya bırakıldığı ve bu atıkların yağmurla birlikte tarlaya düşerek ürünlere zarar vermesi halinde, zarar verene karşı ürünlerin zarar gördüğü yerde veya fabrikanın bulunduğu yerde dava açılabilir. Henüz bu zehirli atıklara tarlaya zarar vermeden de bu atıkların yağmurla ürünlere zarar verebileceği ihtimalinde tarla sahipleri zararın meydana gelme ihtimalinin olduğu tarlanın bulunduğu yerde de dava açılabilir. Düzenleme bu haliyle AB ve İsviçre hukukuna paraleldir³⁶.

HMK m. 16 ile yapılan düzenlemede asıl önemli değişiklik zarar görenin yerleşim yeri mahkemesinin haksız fiilden doğan davalarda yetkili kılınmasıdır. Her ne kadar Yargıtay HUMK döneminde MK m. 25/son (ve EMK m. 24/a-IV)'u dayanak göstererek davacının kendi yerleşim yerinde dava açabileceğini belirtmekte ise de bunu sadece kişilik hakkı ihlalleri için uygulamaktaydı³⁷. Yeni düzenleme bunun kapsamını daha da genişleterek tüm haksız fiil türleri için zarar görenin yerleşim yeri mahkemesini yetkili kılmıştır. Ayrıca bu düzenleme MK m. 25/son'un kesin yetki kuralı olup olmadığı tartışmalarını da ortadan kaldırır mahiyettedir.

HMK tasarısında haksız fiilden doğan davalarda yetki bakımından sonradan Adalet Komisyonunda değişikliği gidilmiş ve önceki metinde yer almayan “ya da zarar görenin yerleşim yeri” ibaresi eklenmiştir. Değişiklik gerekçesinde de şu ifadeler yer verilmiştir; haksız fiilden doğan davalarda haksız fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yahut gelme ihtimalinin bulunduğu yerde dava açılmasına ilişkin kural bazen

³⁶ Özel, Sibel, Haksız Fiiller İlişkin Davalarda Türk Mahkemesinin Yetkisini Belirleyen HMK m. 16 Kuralının Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Değerlendirilmesi, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, C. 8, S. 91-92, 2012, s. 32. HMK m. 16'daki düzenlemenin paraleli İsviçre Federal Usul Kanununun 36. Maddesinde yer almaktadır. İsviçre Hukuku'nda da haksız fiilin vuku bulunduğu yer mahkemesi ile birlikte, zararın, sonuçlarının meydana geldiği yer mahkemesi ve ayrıca zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi de yetkili kılınmıştır. Alman Hukuku'nda ZPO § 32, Türk ve İsviçre Hukuklarından farklı olarak sadece haksız fiilin vuku bulunduğu yer mahkemesini yetkili mahkeme olarak kabul etmiştir. (Karlı, s. 271); Yıldırım/Demirhan/Özkaya-Ferendeci/Tunç-Yücel/Kale/Gören-Ülküe göre, HMK m. 16'. . meydana geldiği yer midir şeklinde, uygulama bağlamında ortaya çıkacak tereddütlerin, yeniden yaşanmasına, s. 23.

³⁷ Bkz. yuk. III/A-B.

zarar gören açısından külfet oluşturabilecek niteliktedir. Karşılaştırmalı hukuktaki örnekler de dikkate alınarak haksız fiilden doğan davalarda zarar görenin yerleşim yeri mahkemesinin de yetkili hale getirilmesinin işin niteliğine daha uygun olacağı düşünülerek maddeye “ya da zarar görenin yerleşim yeri” ibaresi eklenmiştir. Bu çerçevede, zarar gören somut olarak doğmuş bir zarar üzerine kendi yerleşim yeri mahkemesinde dava açabileceği gibi, henüz somut şekilde gerçekleşmemesine rağmen, zararın meydana gelme ihtimalinin bulunduğu durumlarda da bu yetkiden yararlanabilecektir. Örneğin, kişi hakkında yapılacak bir yayının kişilik hakkına zarar verebileceği durumlarda, kişinin yerleşim yerinde dava açılabilmesi, henüz doğmamış zararın gerçekleşme ihtimalinin önleyebilecek, bu yönde hak aramayı kolaylaştırabilecektir. Haksız fiilin, hukuki işlemden farklı olması sebebiyle, özellikle mağdur olan açısından, bir irade veya önceden planlama söz konusu değildir. Kişi, öngöremediği bir zarar veya zarar tehlikesi altında olduğuna göre, zararı verenin veya zararın gerçekleştiği yer mahkemesinin dışında kendi yerleşim yerinde dava açabilmesi, onun hak aramasını kolaylaştıracaktır³⁸.

HMK m. 16 zarar göreni korumak, zarar görenin mağduriyetini bir an önce gidermek ve zarar görenin yetki problemi ile karşılaşmasını önlemek amacıyla getirilmiştir³⁹. HMK m. 16 ile zararı önleme amacıyla zararın meydana gelme ihtimali bulunan yer mahkemesinin de yetkili kılınması özellikle basın veya internet yoluyla yapılan kişiliğe saldırılar bakımından zararının Türkiye’de gerçekleşmesi ihtimalinde ve ihtiyati tedbirler bakımından önem arz etmektedir⁴⁰. Örneğin Amerika’da basılan ve kişiliğe saldırı teşkil eden bir gazetenin, Türkiye de kişinin zarar görme ihtimali olan bir ilde dağıtımı dava yoluyla engellenebilir. HMK m. 16 ile zarar görenin yerleşim yerinin hiçbir koşul aranmaksızın yetkili kılınması bazı durumlarda sıkıntıya yol açabilecektir⁴¹. Şöyle

³⁸ Bkz. Adalet Komisyonu Değişiklik Gerekçesi. (**Yıldırım/Demirhan/Özkaya-Ferendeci/Tunç-Yücel/Kale/Gören-Ülkü**’ye göre, HMK m. 16’ . meydana geldiği yer midir şeklinde, uygulama bağlamında ortaya çıkacak tereddütlerin, yeniden yaşanmasına, s. 23).

³⁹ **Tanrıver**, s. 235.

⁴⁰ **Süral**, Ceyda, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi, TBBD, 2012 (100), s. 184.

⁴¹ **Budak/Karaaslan**’a göre, zarar görenin (ki bu ifade yerine “zarar gördüğü iddiası ile dava açanın” şeklinde düzenlenmeliydi) yerleşim yeri mahkemesinin yetkili kılınması henüz haklılığı belli olmayan davacının, davanın başka yerde açılması-

ki; zarar yeri veya eylem yerinin davacının ikametgâhı olmadığı durumlarda, davacıya kendi ikametgâhı mahkemesinde dava açma hakkı verilmesi, haksız olup olmadığı henüz belli olmayan davalı açısından güçlük arz edebilecek ve hatta savunma hakkının kısıtlanmasına yol açabilecektir. Örneğin, bir Türk vatandaşının turist olarak gittiği Almanya'da, çıkan bir tartışma sonrası bir Alman vatandaşı tarafından yaralanması durumunda, Türk vatandaşının Türkiye'ye döndükten sonra kendi ikametgâhı mahkemesinde dava açması durumunda davalının Türkiye'ye gelmesi, kendisini savunması güçlük arz edecektir. İşte bu gibi durumlarda, davacı açısından sağlanan etkin hukuki korunmanın davalı açısından da sağlanması gerektiği göz ardı edilmemelidir.

HMK m. 16 bir kesin yetki kuralı değildir⁴². Bu nedenle HMK m.6 ve TMK m. 25/son'u bertaraf etmez, onlarla birlikte uygulanır. Buna göre kişilik hakkı hukuka aykırı saldırıya uğrayan bir kişi, isterse HMK m. 16'ya göre, isterse HMK m. 6'ya göre veya TMK m. 25/son'a göre yetkili olan mahkemelerin birinde davasını açabilir⁴³. Şayet kişilik hakkının ihlali sebebiyle yetkisiz bir mahkemede dava açılması durumunda davalının esasa cevap süresi içerisinde yetki ilk itirazında bulunması gerekir; aksi halde yetkisiz mahkeme yetkili hale gelecektir (HMK m.19, 116, 117).

B. Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi Bakımından

Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini düzenleyen Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'unuzun (MÖ-

nı haklı gösteren bir sebep söz konusu olmadıkça, davalının yerleşim erine giderek dava açması kuralına aykırı bir hükümdür. (Budak/Karaaslan, s. 46).

⁴² Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 141; Kuru, Usul, s. 113; Karslı, s. 271; Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz, s. 213; Tanrıver, s. 236; Budak/Karaaslan, s. 46.

⁴³ "...Dava, haksız eylem sebebiyle maddi ve manevî tazminat istemlerine ilişkindir. Mahkemece, yetkisizlik sebebiyle dava dilekçesinin reddine karar verilmiş; hükiim, davacılar tarafından temyiz olunmuştur. 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 16. maddesi uyarınca, haksız fiilden doğan davalarda, zarar görenin yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. Diğer yandan, kişilik haklarına saldırı halinde, davacı kendi yerleşim yerinde de dava açabilir. (T.M.K.m.25/son). Her iki halde de mahkeme yetkili olup; davacı, Kanunun kendisine tanıdığı seçim hakkını kullanan durumundadır. Şu durumda, işin esasının incelenmesi gerekir. Mahkemece, yetersiz ve yanlış gerekçeler ile yazılı biçimde yetkisizlik kararı verilmesi doğru görülmemiş ve bozmayı gerektirmiştir..." 4. HD 12.3.20012 T., 2012/2472 E., 2012/3840 K. (Kazancı İçtihat-Bilgi Bankası).

HUK) 40. maddesine göre; Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisini, iç hukukun yer itibariyle yetki kuralları tayin eder. MÖHUK haksız fiillerle ilgili özel bir yetki kuralı getirmemiştir. Bu nedenle içinde yabancılık unsuru bulunan haksız fiillerle ilgili bir davada Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi iç hukukumuzda yer alan TMK m. 25/son ile HMK m. 16'ya göre belirlenecektir.

HMK m. 16'ya göre uluslararası alanda meydana gelen kişilik hakkı ihlallerinde zarar görenin yerleşim yeri Türkiye de ise, başka herhangi bir şarta gerek olmaksızın, Türk mahkemeleri yetkili olacaktır. Avrupa Adalet Divanının, Brüksel Konvansiyonun amacına aykırı bulunduğu davacının ikametgâh mahkemesi Türk hukukunda kabul edilmiştir⁴⁴. HMK m. 16'daki düzenlemeye göre, Türkiye'de satılmayan bir gazete için veya Türkiye de yayınlanmayan bir radyo ya da TV programı için, davacı Türkiye'de bir yerleşim yerine sahipse, Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi vardır ve bu durumlarda Türkiye'de bir yabancıya karşı dava açılması mümkün olacaktır.

HMK m. 16 ve TMK m.25/son ile yetkili kabul edilen davacının yerleşim yeri mahkemesi, kişilik hakkının özellikle medya araçlarına karşı korunması açısından yerinde bir hükümdür. Ama aynı kuralın milletlerarası yetki tesisi için de uygulanacağı düşünülürse, yayım yapılmayan bir yerde kişilik hakkı ihlali sebebiyle dava açılmasının kabulü hakkaniyete uygun olmayacaktır. Bu durumda esasen zarar meydana gelmemiştir. Zararın meydana gelebilmesi için davacının tanındığı bir yerde gazetenin satılması veya radyo ya da TV programının yayınlanması gerekir Bu nedenle içinde yabancılık unsuru bulunan olaylar bakımından, davacının ikametgâhı mahkemesinin orada yayım yapılması (gazetenin satılması veya TV programının izlenmesi) şartıyla yetkili kılınması doğru olur⁴⁵.

Milletlerarası yetki bakımından aşkın yetki, mahkeme ile uyumsuzluk arasında bağlantının zayıf olması durumunu ifade eder. Aşkın yetki hallerinde mahkeme ile uyumsuzluğun tarafları, konusu ve nedeni arasında yeterli ilişki bulunmamakta veya bu ilişki zayıf, geçici veya

⁴⁴ **Eksi**, Nuray, Devletler Özel Hukukunda Aşırı Yetki Kuralları, Selahattin Sulhi Tekinay'ın Hatırasına Armağan, İstanbul 1999, s. 255; **Özel**, Haksız Fiilin İka Yeri, s. 278; **Süral**, Ceyda, Avrupa Birliği'nde Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Güncel Hukuk Yayınları, İzmir 2007, s. 126-128.

⁴⁵ **Özel**, Kişilik Hakkının Korunması, s. 141-142.

tesadüfi ölçülere göre tesis edilmektedir⁴⁶. HMK m. 16'ya göre uluslararası alanda meydana gelen kişilik hakkı ihlallerinde zarar görenin yerleşim yerinin Türkiye olması halinde, başka herhangi bir şarta gerek olmaksızın, Türk mahkemelerinin yetkili olması, milletlerarası yetki bakımından aşkın yetki olarak nitelendirilebilir. Türkiye'nin davacının yerleşim yeri olması dışında, haksız fiille hiçbir bağlantısının olmadığı durumda, Türk mahkemesinin yetkisi aşkın yetki olarak değerlendirilebileceği için bu durumda Türk mahkemesinden verilen kararın yabancı ülkede tenfiz edilememesi tehlikesi ortaya çıkar⁴⁷. Ancak davalının Türkiye'de malvarlığı bulunuyorsa, kararın yabancı bir ülkede tenfiz edilememe riski anlamını yitirir. Türkiye'de bir taşınmazı, bankada parası veya şirkette hissesi bulunan davalıya karşı Türkiye'de dava açmak, davacı için avantajlı olur. MÖHUK da haksız fiillerde yetkiye ilişkin özel bir düzenleme getirilene kadar HMK m. 16 Türkiye'de yerleşim yeri bulunan davacılar lehine Türkiye'de bir mahkemeye hazır tutmaktadır⁴⁸.

SONUÇ

HMUK döneminde Yargıtay gerek EMK m. 24/a'yı gerekse de TMK m. 25/son'u kesin yetki kuralı olarak kabul etmemiş, kişilik hakkı ihlalleri bakımından bu düzenlemelerde yer alan "davacının yerleşim yeri mahkemesini" alternatif bir yetki kuralı uygulamıştır. Ayrıca doktrindeki ağırlıklı görüş ve Yargıtay HUMK m. 21'de yer alan "haksız fiilin vuku bulunduğu yer" deyimini hem "eylem yeri" hem de "zarar yeri" mahkemesinin yetkili olacağı şeklinde yorumlamıştır. Buna göre Yargıtay uygulamasında kişilik hakkı ihlallerinde davacı, zararlı sonuca yol açan eylem yeri mahkemesinde veya zararın meydana geldiği yer mahkemesinde ya da kendi yerleşim yeri mahkemesinde yahut davalının yerleşim yeri mahkemesinde dava açabilir. Davacının bu hususta bir seçimlik hakkı mevcuttur.

⁴⁶ **Ekşi**, Yetki, s. 50 vd.; **Ekşi**, Aşırı Yetki, s. 248-250; **Özel**, Haksız Fiillerde Yetki, s. 27.

⁴⁷ Aşkın yetkiyi MÖHUK m. 54/b gibi bir tenfiz engeli gören ülkelerde bu nedenle, aşkın yetkinin tenfiz engeli olarak açıkça belirtilmediği ülkelerde ise kamu düzenine aykırılık, adil yargılanma hakkının ihlali gibi gerekçelerle Türk mahkemesince verilen kararın tenfiz edilmeme ihtimali mevcut olacaktır. **Özel**, Haksız Fiillerde Yetki, s. 34; **Süral**, HMK, s. 174.

⁴⁸ **Özel**, Haksız Fiillerde Yetki, s. 34.

HMK m. 16'daki düzenlemede “haksız fiilin vuku bulunduğu yer” deyimini kapsamı biraz daha genişletilerek açıklığa kavuşturulmuş “haksız fiilden doğan davalarda fiilin işlendiği veya zararın meydana geldiği yer mahkemeleri de” yetkili kılınarak esasen Yargıtay uygulamasında zaten benimsenen esas hukuki kural haline getirilmiştir. HMK m. 16 da ayrıca “ zararın meydana gelme ihtimalinin bulunduğu yer mahkemesi de” yetkili kılınmış böylece mukayeseli hukuka paralel bir düzenleme yapılmıştır.

HMK m. 16 ile yapılan düzenlemede asıl önemli değişiklik “zarar görenin yerleşim yeri” mahkemesinin haksız fiilden doğan davalarda yetkili kılınmasıdır. Her ne kadar Yargıtay HUMK döneminde TMK m. 25/son (ve EMK m. 24/a-IV)'u dayanak göstererek davacının kendi yerleşim yerinde de dava açabileceğini belirtmekte ise de bunu sadece kişilik hakkı ihlalleri için uygulamaktaydı. Yeni düzenleme bunun kapsamını daha da genişleterek tüm haksız fiil türleri için zarar görenin yerleşim yeri mahkemesini yetkili kılmıştır. Bu düzenlemeler davacının kişilik hakkının özellikle medya araçlarına karşı korunması bakımından yerindedir. Ancak TMK m. 25/son ve HMK m. 16 aynı zamanda Türk mahkemelerinin milletlerarası yetkisi için de uygulanır. TMK m. 25/son ve HMK m. 16'ya göre içinde yabancılik unsuru bulunan bir olay bakımından kişilik hakkı ihlalinde zarar görenin yerleşim yerinin Türkiye olması halinde, Türk mahkemelerinin başka bir şart aranmaksızın yetkili olması, milletlerarası yetki bakımından aşkın yetki olarak kabul edilebilir. Dolayısıyla böyle bir ihtimalde Türk mahkemesinden verilen kararın yabancı ülkede tenfiz edilememesi tehlikesi ortaya çıkar. Ancak davalı tarafın Türkiye'de malvarlığı bulunması halinde, Türk mahkemesinin verdiği kararın yabancı bir ülkede tenfiz edilememe riski önemini kaybeder. Zira mahkemece verilen (özellikle tazminat davaları bakımından) kararın cebri icraya konu edilmesi halinde davalının Türkiye'de bulunan malvarlığı üzerinde tahsil imkanına sahip olunması pratik olarak kararın tenfiz edilememe tehlikesini önemsizleştirir.

KAYNAKÇA

- Alangoya**, H. Yavuz, Bir Karar Dolayısıyla HUMK. M. 9/I'deki Mahkemenin Yetkisi Hakkında, İBD, S. 1999/7-8-9.
- Alangoya**, H. Yavuz/**Yıldırım**, M. Kamil/ **Deren-Yıldırım**, Nevhis, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Baskı, İstanbul 2009.
- Ansay**, Sabri Hukuk Usulleri, 7. Baskı, Ankara 1960.
- Arslan**, Ramazan/**Yılmaz**, Ejder/**Taşpınar Ayvaz**, Sema, Medeni Usul Hukuku, 3. Baskı, Ankara 2017.
- Aşık**, İbrahim, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Yetki Sözleşmeleri, TBBD, S. 97, Y. 2011.
- Bilge**, Necip/**Önen**, Ergun, Medeni Yargılama Hukuku, 3. Baskı, Ankara 1978.
- Bilgiç**, Haluk, İnternet Üzerinden İşlenen Yabancı Unsurlu Haksız Fiilden Doğan Davalarda Yetkili Mahkemenin Belirlenmesi (Türk, Amerikan ve Fransız Sistemleri), Prof. Dr. Baki Kuru Armağanı, Ankara 2004.
- Bolayır**, Nur, Medeni Usul Hukukunda Yetki Sözleşmeleri, İstanbul 2009.
- Budak**, Ali Cem/**Karaaslan**, Varol, Medeni Usul Hukuku, Ankara 2017.
- Dural**, Mustafa/**Öğüz**, Tufan, Kişiler Hukuku, 2001.
- Ekşi**, Nuray, Devletler Özel Hukukunda Aşırı Yetki Kuralları, Selahattin Sulhi Tekinay'ın Hatırasına Armağan, İstanbul 1999 (Kısaltma: Aşırı Yetki).
- Ekşi**, Nuray, Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisi, 2. Baskı, 2000 (Kısaltma: Yetki).
- Helvacı**, Serap, Gerçek Kişiler, 2. Baskı, 2006 (Kısaltma: Gerçek Kişiler).
- Helvacı**, Serap, Kişilik Hakkına Hukuka Aykırı Saldırı Halinde Açılabilir Davalarda Yetkili Mahkeme, Doç. Dr. Mehmet Somer'e Armağan, 2006 (Kısaltma: Kişilik Haklarına Saldırıda Yetki).
- Helvacı**, Serap, Tazminat Davalarında Yetkili Mahkeme, Prof. Dr. Hayri Domaniç'e 80. Yaş Günü Armağanı, Cilt:2, 2001 (Kısaltma: Yetkili Mahkeme).
- Karslı**, Abdurrahim, Medeni Muhakeme Hukuku Ders Kitabı, 3. Baskı, İstanbul 2012.
- Konuralp**, Haluk/**Tercan**, Erdal, Türk Medeni Kanunu'nun Başlangıç Hükümleri ile Kişiler Hukuku Hükümlerinin Medeni Usul ve İcra İflas Açısından Değerlendirilmesi, Medeni Usul ve İcra-İflas Hukukçuları Toplantısı-1, 2002-2003.
- Kuru**, Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, C. I, 6. Baskı, İstanbul 2001 (Kısaltma, C.I)
- Kuru**, Baki, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku, İstanbul 2016 (Kısaltma: Usul).

- Kuru, Baki/Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder, Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı, 6100 sayılı HMK'na Göre Yeniden Yazılmış 23. Baskı, Ankara 2012.**
- Nomer, Ergin, Devletler Hususi Hukuku, Yenilenmiş 18. Baskı, 2010.**
- Oğuzman, Kemal, İsviçre ve Türkiye'de Medeni Kanun ve Borçlar Kanununda Şahsiyetin Hukuka Aykırı Tecavüze Karşı Korunması ve Özellikle Manevi Tazminat Davası Bakımından Yapılan Değişiklikler, Prof. Dr. Haluk Tandoğan'ın Hatırasına Armağan, 1990.**
- Oğuzman, Kemal/Seliçi, Özer/Oktay, Saibe, Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), 6. Baskı, 1999.**
- Özel, Sibel, Basın Yoluyla Kişilik Hakkı İhlali Davalarında Yetkili Mahkemenin Teşisinde Ele Alınan Haksız Fiilin İka Yeri Kuralına Avrupa Adalet Divanı Tarafından Getirilen Yorum: Fiona Shevill and Others v. Press Alliance SA Davası, Prof. Dr. Ergun Önen'e Armağan (Kısaltma: Haksız Fiilin İka Yeri).**
- Özel, Sibel, Haksız Fiiller İlişkin Davalarda Türk Mahkemesinin Yetkisini Belirleyen HMK m. 16 Kuralının Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Değerlendirilmesi, Kazancı Hakemli Hukuk Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 91-92, 2012 (Kısaltma: Haksız Fiillerde Yetki).**
- Özel, Sibel, Uluslararası Alanda Medya ve İnternette Kişilik Hakkının Korunması, Kişilik Hakkının Korunması, 2004 (Kısaltma: Kişilik Hakkının Korunması).**
- Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet, Medeni Usul Hukuku, 14. Bası, Ankara 2013.**
- Postacıoğlu, İlhan E., Medeni Usul Hukuku Dersleri, 6. Bası, İstanbul 1975.**
- Süral, Ceyda, Avrupa Birliği'nde Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, Güncel Hukuk Yayınları, İzmir 2007 (Kısaltma: Tanıma-Tenfiz).**
- Süral, Ceyda, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Türk Mahkemelerinin Milletlerarası Yetkisine Etkisi, TBBB, 2012 (100) (Kısaltma: HMK).**
- Tanrıver, Süha, Medeni Usul Hukuku, Cilt I, Ankara 2016.**
- Tekinay, Selahattin Sulhi, Kişilik Haklarına İlişkin Yasal Değişiklikler Hakkında Eleştiriler, Prof. Dr. Haluk Tandoğan'ın Hatırasına Armağan, 1990.**
- Umar, Bilge, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi, Ankara 2011.**
- Üstündağ, Saim, Medeni Yargılama Hukuku, 7. Baskı, İstanbul 2000.**
- Yıldırım, M. Kamil/Demirhan, Gülcan/Özkaya-Ferendeci, Özden/Tunç-Yücel, Müjgan/Kale, Serdar/Gören-Ülkü, Nazlı, Karşılaştırmalı Hukuk Muhakemeleri Kanunu, 2013.**

KISALTMALAR CETVELİ

Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
D.	: Daire
Dp.	: Dipnot
E.	: Esas
EMK	: 743 Sayılı Medeni Kanun
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBD	: İstanbul Barosu Dergisi
K.	: Karar
m.	: Madde
TMK	: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
vd.	: ve devamı
YKD	: Yargıtay Kararları Dergisi
yuk.	: yukarıda
TBBB	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
ZPO	: Zivilprozessordnung (Alman Medeni Usul Kanunu)